

Vergaderjaar 2022–2023

21 501-02

Raad Algemene Zaken en Raad Buitenlandse Zaken

Nr. 2705

BRIEF VAN DE MINISTER VAN BUITENLANDSE ZAKEN

Aan de Voorzitter van de Tweede Kamer der Staten-Generaal

Den Haag, 31 juli 2023

Hierbij bied ik u het verslag aan van de Raad Buitenlandse Zaken van 20 juli 2023.

De Minister van Buitenlandse Zaken,
W.B. Hoekstra

Verslag Raad Buitenlandse Zaken 20 juli 2023

Op 20 juli jl. vond de Raad Buitenlandse Zaken (RBZ) plaats in Brussel. De Permanente Vertegenwoordiger van de Europese Unie nam namens de Minister van Buitenlandse Zaken deel. Op de agenda stonden de Russische agressie jegens Oekraïne, de externe dimensie van economische veiligheid en Turkije. Er vond tevens een virtuele uitwisseling plaats met de Amerikaanse *Secretary of State* Antony J. Blinken. Onder *current affairs* sprak de Raad over de relatie met China en de EU-CELAC Top van 17 en 18 juli jl. Er vond tevens een ontbijt plaats met Volker Türk, de hoge Commissaris voor de Mensenrechten van de Verenigde Naties. De Raad nam Raadsconclusies over de Europese prioriteiten voor de Algemene Vergadering van de Verenigde Naties (AVVN) en een nieuw sanctieregime inzake Iran aan. Ook werden nieuwe sancties afgekondigd tegen Rusland en diens bondgenoten. De Raad stemde tevens in met het voorgestelde mandaat voor een EU-VS grondstoffenakkoord.

Het kabinet informeert uw Kamer middels dit verslag tevens over de uitkomsten van de EU-CELAC Top van 17 en 18 juli jl., het bereikte akkoord over het Post-Cotonou verdrag en het *Memorandum of Understanding* tussen de EU en Tunesië. Tevens bieden de Minister van Buitenlandse Zaken, de Minister van Economische Zaken en de Minister voor Buitenlandse Handel en Ontwikkelingssamenwerking bijgaand non-paper over de Nederlandse inzet op de open strategische autonomie van de EU aan uw Kamer aan.

Russische agressie jegens Oekraïne

De Oekraïense Minister van Buitenlandse Zaken Dmytro Kuleba sprak de Raad per videoverbinding toe. De Minister wees het unilaterale besluit van Rusland tot het niet verlengen van de graandeal (*Black Sea Grain Initiative*) af. De gevolgen zijn groot voor de globale voedselzekerheid. Kuleba benadrukte hierbij de noodzaak om alle alternatieven voor graanexport te verkennen en maximaal te benutten. Het belang van de EU *Solidarity Lanes* werd hierbij onderstreept. Verder beschreef de Minister kort de situatie aan het front en blikte hij terug op de NAVO-top in Vilnius. Ook vroeg hij aandacht voor Oekraïners die door Rusland gegijzeld worden en riep hij op tot meer internationale aandacht voor de ontvoerde Oekraïense kinderen.

De Hoge Vertegenwoordiger (hierna: HV) benadrukte het belang van aanhoudende militaire steun voor Oekraïne, waaronder via de Europese Vredesfaciliteit (EPF). Er is nog geen akkoord bereikt over de aanname van de achtste tranche. Nederland heeft erop aangedrongen dit niet verder vertraging op te laten lopen. Daarnaast sprak de HV over hoe de EU en haar lidstaten invulling kunnen geven aan de verklaring over veiligheidscommitments die in G7+-verband en marge van de NAVO-top in Vilnius is gepubliceerd en waar Nederland zich reeds bij aan heeft gesloten. Een belangrijk component van deze meerjarige steun aan Oekraïne wordt gevormd door de militaire steun in het kader van de EPF. De komende tijd zal in EU-verband gesproken worden over de manier waarop de financiële duurzaamheid van de EPF verzekerd kan worden om militaire steun aan Oekraïne op meerjarige basis voort te kunnen zetten. In dit kader benoemde de HV ook het belang van de Europese Militaire Assistentie-missie (EUMAM) voor Oekraïne. Nederland onderstreepte tevens het aanhoudende belang van de aanpak van sanctie-omzeiling en de ondersteuning van het werk van de EU-sanctiegezant David O'Sullivan vanuit de lidstaten, evenals dat voorbereiding voor nieuwe sancties tegen Rusland door moet gaan.

Externe dimensie van economische veiligheid

De bespreking over de externe dimensie van economische veiligheid wordt verplaatst naar een volgende RBZ. De HV onderschreef alvast het belang van strategische communicatie en de GBVB-instrumenten voor economische veiligheid, en benoemde de link met *Foreign Information Manipulation and Interference* (FIMI), en hybride- en cyberdiplomatie toolboxes.

Turkije

De Raad besprak de stand van zaken in de relatie met Turkije naar aanleiding van de uitslag van de Turkse parlements- en presidentsverkiezingen in mei jl., gevolgd door het aantreden van het nieuwe Turkse kabinet in juni. De bespreking diende als aanloop naar een brede discussie binnen de EU in het najaar over de relatie met Turkije, en als voorbereiding op het paper over de stand van zaken van de betrekkingen tussen de EU en Turkije waar tijdens de Europese Raad van 29 en 30 juni jl. om is verzocht.¹ De HV benoemde zijn recente ontmoeting met de nieuwe Turkse Minister van Buitenlandse Zaken, Hakan Fidan. De HV benadrukte dat het van belang is om te engageren met Turkije binnen de kaders van de Raadsconclusies uit 2021², onder meer vanwege de status van Turkije als kandidaat-lidstaat, belangrijk buurland en regionale en internationale speler. Tegelijkertijd erkende de HV de uitdagingen vanwege de aanwezige uiteenlopende belangen. De Commissie gaf aan dat het huidige tijdsgewricht een goed moment is om te kijken hoe gebouwd kan worden aan een strategische EU-Turkije relatie op thema's van wederzijds belang zoals veiligheid, economie en migratie. Hierbij benadrukte de Commissie dat aan EU-voorwaarden, onder andere op het gebied van rechtsstaat en mensenrechten, niet wordt getornd. Positieve stappen op deze onderwerpen zijn nodig om de relatie verder te ontwikkelen. Veel lidstaten onderschreven de visie van de HV en de Commissie dat er momentum is om de EU-Turkije relatie verder te ontwikkelen, waarbij voortgang op het gebied van rechtsstaat en mensenrechten noodzakelijk is. Nederland bepleitte, samen met een groot aantal lidstaten, dat de EU met Turkije kan samenwerken op terreinen van wederzijds belang, maar dat dit alleen kan plaatsvinden op een gefaseerde, proportionele en omkeerbare wijze, zoals aangegeven in de Raadsconclusies van 2021. Naast eerder genoemde thema's zou verdere samenwerking gezocht kunnen worden ten aanzien van klimaat en energie, alsook door versterkte dialoog op hoog niveau.

Uitwisseling met de Amerikaanse Secretary of State Antony J. Blinken

De Raad sprak per videoverbinding met de Amerikaanse *Secretary of State* (SoS) Antony J. Blinken over de trans-Atlantische relatie, de Russische agressie tegen Oekraïne, China en versterkt engagement. De lidstaten, de HV, de Commissie en de VS waren eensgezind over het cruciale belang van de huidige goede betrekkingen tussen de EU en de VS. SoS Blinken benoemde daarbij de Amerikaanse inspanningen om bij te dragen aan de inzet van de EU op diversificatie van kritieke grondstoffen en het belang van het oplossen van handelsgeschillen tussen de EU en de VS.

¹ Conclusies Europese Raad van 29 en 30 juni 2023: <https://www.consilium.europa.eu/en/press/press-releases/2023/06/30/european-council-conclusions-29-30-june-2023/>.

² Conclusies Europese Raad van 24 en 25 juni 2021: <https://www.consilium.europa.eu/media/50763/2425-06-21-euco-conclusions-en.pdf>.

Ten aanzien van de Russische agressie tegen Oekraïne bedankte SoS Blinken de EU en de lidstaten voor hun inspanningen ten aanzien van de steun aan Oekraïne en gaf een update van de Amerikaanse inspanningen, langs de lijnen van de G7-verklaring die op 12 juli jl. en marge van de NAVO top in Vilnius werd gepresenteerd. De VS riep op tot het voortzetten van de gecoördineerde samenwerking ter ondersteuning van Oekraïne (militaire steun, sancties, *accountability*, herstel en wederopbouw, veiligheidsgaranties en humanitaire hulp). Nederland heeft op de NAVO-top aangegeven zich bij de G7-verklaring aan te sluiten. De komende tijd zal het kabinet in samenwerking met Oekraïne, de G7-landen en andere partnerlanden de Nederlandse bijdrage verder uitwerken.

Op het gebied van China en economische veiligheid toonde SoS Blinken zich tevreden over de toegenomen convergentie tussen de benadering van de EU en de VS vis à vis China. Hij benadrukte dat trans-Atlantische eenheid essentieel is in de economische relatie met China. Verschillende lidstaten beaamden de noodzaak om gelijk op te trekken. Nederland riep conform de motie Kuzu (Kamerstuk 35 207, nr. 68) lidstaten op China aan te spreken op cyberaanvallen van Chinees grondgebied en benadrukte daarbij het principe van EU-eenheid tegenover China.

De VS en de EU waren eensgezind over de noodzaak en urgentie van de versterkte dialoog en samenwerking met landen in Afrika, Midden-Oosten, Azië en Latijns-Amerika. Daarbij werd het belang van herstel van de EU *Solidarity Lanes* en samenwerking bij het tegengaan van misinformatie benadrukt.

Tevens sprak SoS Blinken zijn steun uit voor het EU-uitbreidingsproces, en zegde toe de hervormingsinspanningen van de kandidaat-lidstaten te zullen blijven steunen. De SoS uitte zijn zorgen over de ontwikkelingen in Bosnië en Herzegovina en in het bijzonder over de stappen van de president van Republika Srpska, Milorad Dodik, die het Dayton vredesakkoord ondermijnen. De SoS onderstreepte het belang van gezamenlijk optrekken door de VS en de EU in de Westelijke Balkan.

Current Affairs / AOBs

China

De Hoge Vertegenwoordiger gaf aan schriftelijk te zullen terugkomen op de conclusies van de Europese Raad van 29 en 30 juni jl.

EU-CELAC top

Tijdens de RBZ werd kort teruggeblikt op de EU-CELAC top die op 17 en 18 juli jl. plaatsvond in Brussel. De HV noemde de top een succes en gaf aan later dit jaar Raadsconclusies over versterkte relaties aan te willen nemen. In dit verslag onder het kopje overig informeren wij uw Kamer over de uitkomsten van deze top.

Memorandum of Understanding Tunesië

Tijdens de Raad werd kort gesproken over Tunesië in het kader van het bezoek van de president van de Europese Commissie Von der Leyen, de Italiaanse premier Meloni en de Minister-President aan Tunis op 16 juli jl. Via dit verslag wordt uw Kamer geïnformeerd over het *Memorandum of Understanding* (MoU) dat de Commissie en Tunesië diezelfde dag hebben ondertekend.

Eurocommissaris voor Nabuurschap en Uitbreiding Várhelyi en de Tunesische Staatssecretaris voor Buitenlandse Zaken, Migratie en Tunesiërs in het Buitenland Mounir Ben Rjiba ondertekenden in Tunis een *Memorandum of Understanding* (MoU). Het MoU gaat over de implementatie van het *comprehensive partnership package* voor Tunesië, dat door de Commissie en Tunesië werd aangekondigd op 11 juni jl.³ De volledige tekst van het MoU is publiekelijk toegankelijk.⁴ De details van het onderliggende *comprehensive partnership package* waren reeds openbaar.⁵

Het MoU en de daarin door de Commissie en Tunesië gemaakte afspraken hebben geen juridisch bindend karakter. Het betreft een politieke overeenkomst en daarmee wederzijds politiek commitment van de EU en Tunesië aan de afspraken die zijn gemaakt. Het MoU volgt uit een reeks van EU-bezoeken aan Tunesië de afgelopen maanden. Het markeert de wens van beide partijen om hun strategische partnerschap te versterken en om de nodige stappen te zetten voor het herstellen van macro-economisch evenwicht in Tunesië. Het MoU omvat de vijf pijlers van het *comprehensive partnership package*: macro-economische stabiliteit, handel en investeringen (in landbouw, circulaire economie, digitalisering en luchtvervoer), groene energietransitie, *people-to-people* contacten en migratie.

Macro-economische stabiliteit

Ten aanzien van macro-economische stabiliteit staat in het MoU dat de EU, conform relevante regelgeving en besluitvorming, Tunesië zal helpen bij inspanningen om economische groei te stimuleren, met als doel de totstandkoming van een duurzaam en inclusief ontwikkelingsmodel.

Besprekingen over passend beleid dat hiertoe bijdraagt, waaronder door Tunesië aangedragen sociaaleconomische hervormingen, worden hervat in het derde kwartaal van 2023. De EU zal deze hervormingen ondersteunen, met name door het uitkeren van begrotingssteun.⁶

Economie en handel

Met betrekking tot economie en handel is in het MoU onder andere opgenomen dat EU en Tunesië zullen streven naar versterkte samenwerking op de totstandkoming van een gunstig en aantrekkelijk ondernemingsklimaat en investeringen in duurzame ontwikkeling. Daarnaast zullen EU en Tunesië streven naar maatregelen om het handels- en investeringsraamwerk tussen de EU en Tunesië te moderniseren en om markttoegang te verbeteren. Ook zullen de EU en Tunesië mogelijkheden verkennen voor investeringen vanuit het Europees Fonds voor Duurzame Ontwikkeling (EFSD+) voor publieke en private projecten op het gebied van concurrentievermogen, private sector ontwikkeling, markttoegang, toegang tot financiering, duurzame landbouw en watermanagement, circulaire economie, groene waterstof en de integratie van waardeketens in strategische sectoren met exportpotentieel.

³ The European Union and Tunisia agreed to work together on a comprehensive partnership package (Europa.eu): https://neighbourhood-enlargement.ec.europa.eu/news/european-union-and-tunisia-agreed-work-together-comprehensive-partnership-package-2023-06-11_en.

⁴ Mémorandum d'entente UE-Tunisie (Europa.eu): https://ec.europa.eu/commission/presscorner/detail/en/ip_23_3887.

⁵ EU comprehensive partnership package with Tunisia (Europa.eu): https://ec.europa.eu/commission/presscorner/detail/en/FS_23_3205.

⁶ Op 11 juni jl. is het comprehensive partnership package aangekondigd, waarin is opgenomen dat de EU tot 150 miljoen euro begrotingssteun zou verlenen in 2023. Zie: https://ec.europa.eu/commission/presscorner/detail/en/FS_23_3205.

Groene energietransitie

Ten aanzien van groene energietransitie staat in het MoU onder andere dat de EU en Tunesië zullen werken aan het sluiten van een strategisch partnerschap op de productie van duurzame energie ter bevordering van energiezekerheid, werkgelegenheid en duurzaamheid. Daarnaast zal de EU Tunesië ondersteunen bij het uitvoeren van Tunesische toezeggingen in het kader van het Parijsakkoord. De twee partijen zijn het eens dat het vergroten van de productie- en exportcapaciteit van duurzame energie van Tunesië grootschalige inzet vergt van gerichte financiële instrumenten, vergezeld van passende hervormingen die een transparant, stabiel en voorspelbaar kader van regelgeving creëren.

People-to-people contacten

Op de zogenaamde *people-to-people* contacten staat in het MoU onder andere dat de EU en Tunesië zullen blijven samenwerken op versterking van het maatschappelijk middenveld en ter het bevorderen van culturele, wetenschappelijke en technische uitwisselingen. Daartoe zal de EU overwegen additionele steun beschikbaar te stellen voor technisch beroepsonderwijs, maar ook bezien hoe meer kan worden samengewerkt op onderwijs, onderzoek en innovatie, onder andere via bestaande programma's zoals Horizon Europe, Erasmus+ en Europe Créative.

Tevens streeft de EU ernaar om inspanningen voort te zetten om de praktijken van lidstaten beter te harmoniseren op het gebied van Schengenvisumverlening door EU-lidstaten.

Migratie en mobiliteit

De Commissie en Tunesië hebben op migratiegebied⁷ in het MoU opgenomen dat migratie en ontwikkeling (het adresseren van grondoorzaken van migratie) in samenhang met elkaar worden bekeken. Daartoe is afgesproken dat de EU en Tunesië duurzame ontwikkeling en werkgelegenheid zullen bevorderen in kwetsbare gebieden in Tunesië met een hoog migratiepotentieel. Daarbij is in het MoU opgenomen dat afspraken in lijn moeten zijn met internationaal recht. De Commissie en Tunesië hebben in het MoU in het kader van de migratie-steun⁸ afgesproken dat zij nauwer gaan samenwerken op de aanpak van mensensmokkel- en handel, het verbeteren van migratiemanagement in Tunesië inclusief de terugkeer van migranten uit Tunesië naar hun landen van herkomst, verbeterd grensmanagement inclusief versterking van de *Search and Rescue* capaciteit van Tunesië, terugkeer vanuit de EU naar Tunesië, herintegratie, en het bevorderen van legale migratieroutes op alle opleidingsniveaus, met inbegrip van seizoensgebonden werkgelegenheid. Daarnaast werd in het MoU afgesproken om visumverlening te vergemakkelijken door het verminderen van vertragingen, kosten en administratieve procedures. Terugkeer van niet-Tunesische migranten vanuit Europa is geen onderdeel van de gemaakte afspraken. In het MoU herhaalt Tunesië het standpunt dat het geen vestigingsland is voor irreguliere migranten. Ook is op verzoek van Tunesië opgenomen dat zij alleen controle uitoefenen over de eigen grenzen.

⁷ Zoals reeds aan uw Kamer gemeld in beantwoording van het schriftelijk overleg over de geannoteerde agenda informele JBZ-Raad van 20 en 21 juli 2023 (migratieonderwerpen) d.d. 21 juli 2023 (Kamerstuk 32 317, nr. 847).

⁸ Op 11 juni jl. is het comprehensive partnership package aangekondigd, waarin is opgenomen dat de EU tot 105 miljoen euro migratie-steun zou verlenen in 2023. Zie: https://ec.europa.eu/commission/presscorner/detail/en/FS_23_3205.

Binnen de Raad was er brede steun voor het MoU, waarbij lidstaten benadrukten dat de prerogatieven van de Raad moeten worden gewaarborgd bij het onderhandelen en ondertekenen van dergelijke afspraken.

Appreciatie

Nederland onderstreept, ook in het kader van versterkt engagement, het strategisch belang van gelijkwaardige partnerschappen met de landen van het Zuidelijk Nabuurschap, gezien de gedeelde belangen zoals politieke en economische stabiliteit, energie- en voedselzekerheid, en gezien wederzijdse uitdagingen op het tegengaan van irreguliere migratie.⁹ Nederland verwelkomt in deze context de zogenaamde *whole-of-Commission* benadering die de Commissie hanteert ten aanzien van de uitdagingen in Tunesië en het MoU dat de Commissie en Tunesië zijn overeengekomen.

De inhoud van het *comprehensive partnership package* apprecieert Nederland als volgt. Nederland benadrukt het belang van de pijler macro-economische stabiliteit. Nederland draagt doorlopend het belang uit van macro-economische stabiliteit in Tunesië. In het MoU is geen referentie opgenomen aan de eerder genoemde mogelijkheid van Europese macro-financiële bijstand 900 miljoen euro opgenomen.¹⁰ Nederland benadrukt dat een akkoord met het IMF, zoals gebruikelijk, randvoorwaardelijk is voor macro-financiële bijstand voor Tunesië vanuit de EU. Nederland verwelkomt daarnaast de inclusie van de pijlers economie en handel, groene energietransitie en *people-to-people* contacten in het *comprehensive partnership package*. Nederland beziet de komende voorstellen van de Commissie op deze terreinen.

Aangezien er in de beantwoording van de Kamervragen over de JBZ-Raad van 20–21 juli jl.¹¹ is verwezen naar een appreciatie van de migratieafspraken in het MoU in het verslag van de RBZ van 20 juli, wordt in dit verslag de migratie-pijler van het bredere *comprehensive partnership package* uitgebreider geapprecieerd. Voor Nederland vormen brede, duurzame en gelijkwaardige partnerschappen met partnerlanden, waaronder met Tunesië, een belangrijke bouwsteen voor veilige, geordende en reguliere migratie. Nederland heeft zich er onder andere via de bijzondere Europese Raad van februari 2023 voor ingezet dat de Commissie werk maakt van brede partnerschappen middels een zogenaamde *whole-of-government* approach. Nederland zal de Commissie blijven oproepen om een soortgelijke partnerschapsinzet te hanteren voor andere landen, op basis van gelijkwaardigheid, met oog voor wederzijdse belangen en een op maat gemaakte aanpak. Dat heeft de Minister-President tijdens de Europese Raad van juni jl. aangedragen, en is nogmaals onder de aandacht gebracht door de Staatssecretaris van Justitie en Veiligheid tijdens de JBZ-Raad van 20 juli jl. Het belang van het respect voor internationaal recht dient hier te allen tijde onderdeel van te zijn.

Vanzelfsprekend geldt dat de afspraken binnen internationaalrechtelijke kaders vallen, en met inachtneming van mensenrechten moeten worden uitgevoerd. Nederland zet zich actief in voor de noodzakelijke aandacht voor mensenrechten, risicoanalyses en *due diligence* bij EU-programmering, onafhankelijke monitoring van derde partijen van

⁹ Zie ook Geannoteerde Agenda voor de Europese Raad van 29 en 30 juni 2023 d.d. 23 juni 2023 (Kamerstuk 21 501-20, nr. 1969).

¹⁰ Press statement by President von der Leyen with Italian Prime Minister Meloni, Dutch Prime Minister Rutte and Tunisian President Saied: https://ec.europa.eu/commission/presscorner/detail/en/statement_23_3201.

¹¹ Kamerstuk 32 317, nr. 846.

door de EU gefinancierde projecten en degelijke en humane onder-schepping, opvang en bescherming van migranten. Tunesië is gebonden aan verschillende internationale verdragen op het gebied van migratie en ontheemding. Zo is Tunesië partij bij het VN Vluchtelingenverdrag. Ook is Tunesië aangesloten bij het *Global Compact on Migration* en het *Global Compact on Refugees*. Wetgeving ter implementatie van deze interna-tionale afspraken is vooralsnog niet doorgevoerd. Nederland hecht eraan dat hier prioriteit aan wordt gegeven. Zo heeft Nederland recentelijk een programma goedgekeurd met UNODC om de Tunesische autoriteiten te ondersteunen bij de implementatie van wetgevende en beleidskaders op het gebied van mensenhandel en -smokkel, in lijn met internationale standaarden op het gebied van mensenrechten en bescherming. Het ontwikkelen en uitvoeren van migratiebeleid en het tegengaan van irreguliere migratie dienen ordelijk en humaan te verlopen. Het één sluit het ander niet uit. Humaan én robuust grensbeheer is cruciaal. De EU is daar duidelijk over, ook richting Tunesië. De Minister-President heeft in zijn gesprekken met de Tunesische president het belang benadrukt van de aanpak van smokkelnetwerken om risicovolle oversteken van de Middel-landse Zee te voorkomen, en de noodzaak genoemd van humane opvang en bescherming in Tunesië.

Nederland blijft zich daarnaast onverminderd inzetten in Tunesië met een uitgebreid bilateraal programma gericht op het stimuleren van econo-mische ontwikkeling en werkgelegenheid en versterking van de rechtstaat. Hiermee dragen we bij aan verbetering van de sociaaleconomische situatie en het aanpakken van grondoorzaken van irreguliere migratie en instabiliteit. Nederland zal voorts blijven oproepen tot en inzetten op het verbeteren van migratie-management in Tunesië, op gebied van grens-beheer en opsporings- en reddingsoperaties op zee (*Search and Rescue*, SAR), opvang, terugkeer, bescherming van migranten en de aanpak van mensensmokkel- en handel. Nederland verwacht van Tunesië concrete hervormingen voor de EU-steun op o.a. het gebied van migratie aan Tunesische zijde en draagt deze boodschap ook uit in Europees verband.

Tot slot, is versterkte politieke- en beleidsdialoog in het kader van de EU-Tunesië Associatieraad geen onderdeel van het MoU maar maakte dit wel onderdeel uit van de besprekingen met Tunesië. De Europese Commissie en Tunesië hebben besproken dat deze dialoog in het najaar moet worden hervat. De associatieraad biedt een kans om over de gehele breedte van de EU-Tunesië relatie te spreken en om politieke en institu-tionele vraagstukken te adresseren, waaronder op het vlak van democratie, mensenrechten en rechtsstaat. Nederland blijft, ook in EU-verband, het belang benadrukken van een brede dialoog met Tunesië en benadrukt daarom het belang van het hervatten van de Associatieraad over de gehele breedte van het strategische partnerschap met Tunesië.

Het is wat Nederland betreft nu aan de Commissie om initiatief te nemen richting implementatie van het MoU, met inachtneming van de in de verdragen neergelegde procedures. Ook verwacht Nederland dat de Commissie het commitment van Tunesië aan de afspraken in kaart brengt en indien nodig de Raad hierover informeert. Uw Kamer zal, zodra nadere informatie kan worden gegeven over vormgeving en voorwaarden van de EU-steun en eventuele budgettaire gevolgen voor de Nederlandse begroting, nader worden geïnformeerd over de voortgang en implemen-tatie van het MoU.

Klimaatdiplomatie

De Raad verwelkomde een non-paper over klimaatdiplomatie van de *Group of Friends for an Ambitious EU Climate Diplomacy* dat mede door Nederland wordt ondersteund.¹²

Overig

Ontbijt met Volker Türk, de Hoge Commissaris voor de Mensenrechten van de Verenigde Naties

De Raad sprak met de Hoge Commissaris voor de Mensenrechten van de Verenigde Naties over de staat van mensenrechten in de wereld. De EU speelt volgens de Hoge Commissaris een belangrijke rol op het gebied van mensenrechten, onder meer als grootste donor. Echter, in het jaar waarin de Universele Verklaring van de Rechten van de Mens 75 jaar bestaat, staan mensenrechten wereldwijd steeds verder onder druk. Volgens de Hoge Commissaris liggen niet alleen de geopolitieke polarisatie maar ook de opkomst van autocratische regimes hieraan ten grondslag. Engagement met een brede groep invloedrijke landen in de wereld is daarom essentieel om te voorkomen dat het onjuiste frame dat mensenrechten enkel westerse waarden zijn gaat overheersen. Hierbij is het van belang om de brede benadering van mensenrechten te hanteren en naast inzet op burgerlijke en politieke rechten ook op culturele, economische en sociale rechten in te zetten. De Raad sprak tevens over het structurele financieringstekort van het Kantoor van de Hoge Commissaris van de Mensenrechten (OHCHR) en het belang van de aanwezigheid van OHCHR op landenniveau voor het monitoren, versterken en beschermen van mensenrechten. Wat betreft *accountability* gaf de Hoge Commissaris aan de mechanismen hiervoor te willen versterken en te willen werken aan een permanent mechanisme voor onderzoek.

Raadsconclusies EU prioriteiten AVVN

De Raad nam raadsconclusies aan met EU prioriteiten voor de aankomende 78^e zitting van de Algemene Vergadering van de Verenigde Naties (AVVN). De conclusies benadrukken multilateralisme als fundamenteel principe van de EU en gaan in op een reeks crises waar de wereld mee te maken heeft waaronder de Russische oorlog tegen Oekraïne, de situatie in de Sahel, en andere delen van het Afrikaanse continent. Ook worden klimaat, voedselzekerheid, ondermijning van democratie en mensenrechten, cyber dreigingen, terrorisme en gewelddadig extremisme, gebrekkige vooruitgang op de *Sustainable Development Goals* (SDG's) als crises aangemerkt. De EU ziet het als gezamenlijke opdracht van VN Lidstaten om deze crises het hoofd te bieden en richt zich op het behouden en versterken van de multilaterale wereldorde en een effectieve en adequaat gefinancierde VN. De EU zich tijdens de 78^e zitting van de AVVN richten op het versnellen van vooruitgang op de SDG's, het versterken van *global governance* en het verder bouwen aan partnerschappen.

Sanctieregime Iran

De Raad heeft het exportbeleid richting Iran verder aangescherpt om tegen te gaan dat EU-onderdelen in dodelijke Iraanse drones terechtkomen. Dit nieuwe EU-sanctieregime is een consequentie van Iraanse militaire steun aan Rusland. Sancties kunnen eenieder treffen die militaire

¹² Zie Nederlandse inzet t.a.v. klimaatdiplomatie o.a. in geannoteerde agenda Raad Buitenlandse Zaken 20 februari 2023 d.d. 10 februari 2023 (Kamerstuk 21 501-02, nr. 2605).

steun aan Rusland en diens verwoestende oorlog in Oekraïne levert. Tevens plaatst de EU zes extra personen op de sanctielijst die verantwoordelijk zijn voor de ontwikkeling en inzet van Iraans wapentuig dat een transnationale dreiging vormt. Bestuurders van dronefabrikanten in Iran worden gelist, alsook een IRGC commandant die vanuit Syrië een Iraans wapenontwikkelprogramma leidt. Het Syrische regime is een belangrijke bondgenoot van zowel Iran als Rusland.

Sanctieregime Haïti

De Raad nam op 28 juli een EU-sanctieregime gericht op de situatie in Haïti aan. Hierin zal de Raad de VN-criteria voor het sanctioneren van personen en entiteiten verantwoordelijk voor bendegeweld en regionale destabilisatie overnemen. Ook is een anti-corruptiecriterium toegevoegd.

Overige sanctiemaatregelen

De Raad nam tevens twee sanctiepakketten aan onder het EU-mensenrechtensanctieregime. Een pakket richt zich op personen en entiteiten verantwoordelijk voor grootschalige mensenrechtenschendingen in Rusland, waaronder de veroordeling en slechte behandeling van oppositiepolitici Aleksej Navalny en Vladimir Kara-Murza. Ook omvat dit pakket sanctievoorstellen gelieerd aan de inzet van gezichtsherkenningsoftware voor de opsporing van personen die vervolgd worden om politieke redenen. Volgend op een eerste sanctiepakket tijdens Internationale Vrouwendag op 8 maart jl., nam de Raad daarnaast een tweede pakket aan op seksueel geweld en grootschalige schendingen van vrouwenrechten. Dit pakket bevat oplistingen gerelateerd aan de situatie in Afghanistan, Russische agressie in Oekraïne, Zuid-Sudan en de Centraal Afrikaanse Republiek. De Raad nam tevens een zevende pakket sanctiepakket aan naar aanleiding van de aanhoudende grove mensenrechtenschendingen die het leger in Myanmar pleegt tegen de eigen burgerbevolking. Er zijn zes individuen en één entiteit toegevoegd aan de EU-sanctielijst.

Mandaat EU-VS Grondstoffenakkoord

Tijdens de RBZ heeft de Raad ingestemd met het mandaat voor een EU-VS grondstoffenakkoord. Het voorstel voor het mandaat is op 14 juni jl. met de Raad gedeeld. Uw Kamer is op 30 juni jl. per brief over de Nederlandse positie geïnformeerd.¹³ Mede op aangeven van Nederland is in de herziene versie van het mandaat opgenomen dat een EU-VS grondstoffenakkoord in lijn moet zijn met de doelstellingen van de EU *Critical Raw Materials Act* en de EU *Battery Alliance*. Nu de Raad het mandaat heeft goedgekeurd, zal de Commissie namens de EU onderhandelen met de VS over een grondstoffenakkoord. Indien deze onderhandelingen vervolgens leiden tot een akkoord op onderhandelaarsniveau, zal de Commissie dit resultaat ter goedkeuring aan de Raad voorleggen.

EU-CELAC Top

Op 17 en 18 juli jl. vond de EU-CELAC (Gemeenschap van Latijns-Amerikaanse en Caraïbische Staten) top plaats in Brussel op niveau staatshoofden en regeringsleiders. Er was een hoge opkomst aan zowel EU als CELAC zijde. Vanuit Nederland nam de Minister-President deel aan de top. De top was een prioriteit voor het Spaans EU-voorzitterschap en moet gezien worden tegen de achtergrond van versterkt engagement vanuit de EU. De top diende een basis te leggen voor een diepgaand en

¹³ Kamerstuk 21 501-02, nr. 2691.

gemoderniseerd partnerschap met de regio. Voorafgaand aan de top vond een dialoog plaats tussen het maatschappelijk middenveld van beide regio's, een ronde tafel voor het bedrijfsleven en een minitop tussen de EU en Caraïbische landen.

Op maandag 17 juli werd de top geopend met een plenaire sessie. Vanuit de EU spraken EC voorzitter Von der Leyen, voorzitter van de Europese Raad Michel, en de Spaanse premier Sanchez (VZS EU). Vanuit de CELAC spraken premier Consalves (Sint Vincent en de Grenadines en thans voorzitter CELAC), president Fernandez (Argentinië, voormalig voorzitter CELAC), president Castro (Honduras, toekomstig voorzitter CELAC) en president Lula (Brazilië). Er bestond een wederzijdse behoefte aan het versterken en verdiepen van de relatie. Onderwerpen die veelal aan bod kwamen waren de Russische agressieoorlog tegen Oekraïne, inclusief de gevolgen voor de wereldwijze voedsel- en energievoorziening, duurzame handel en investeringen, handelsakkoorden, grondstoffen, klimaatverandering en ontbossing, het tegengaan van transnationale georganiseerde criminaliteit, de erkenning van het slavernijverleden, de digitale transitie, *post-pandemic recovery*, Haïti, mensenrechten en democratie, *rule-of-law* en de Global Gateway. In de avond volgde een informeel diner.

Op dinsdag 18 juli vond een plenaire sessie plaats. De Minister-President onderstreepte tijdens de plenaire sessie het belang van het verbreden en verdiepen van de relaties tussen de EU en Latijns-Amerika en de Cariben. Tevens vroeg de Minister-President in zijn interventie aandacht voor versterkte samenwerking bij de bestrijding van de internationale georganiseerde misdaad en voor steun aan Oekraïne. Verder benadrukte hij dat het Koninkrijk, als buurland in de regio, de sterke relatie waardeert en sprak hij steun uit voor het vaker en structureler samenkomen in bi-regionaal verband. De dag werd afgesloten met een informele werklunch.

De EU en CELAC hebben een gemeenschappelijke verklaring uitgebracht¹⁴, met uitzondering van één land vanwege één paragraaf. Ook maakte Commissie voorzitter Ursula Von der Leyen het (voorlopige) bedrag van de *Global Gateway Investment Agenda* (GGIA) voor de LAC-regio bekend: EUR 45 mld. en ongeveer 135 projecten in de periode tot 2027. Verder werden partnerschappen afgesloten over grondstoffen met Chili en Uruguay, nadat in juni al een grondstoffenpartnerschap met Argentinië overeen was gekomen. Ook is er een gezamenlijke verklaring op het terrein van digitalisering overeengekomen. Tot slot spraken de EU en CELAC af één keer per twee jaar bij elkaar te komen. Colombia kondigde aan de volgende EU-CELAC top in 2025 te zullen hosten.

Akkoord Post-Cotonou verdrag

En marge van de EU-CELAC Top bereikte de EU een akkoord over het Raadsbesluit tot ondertekening en (gedeeltelijke) voorlopige toepassing van het Post-Cotonou verdrag. De Raad heeft dit besluit tijdens de RBZ van 20 juli jl. formeel vastgesteld. De hoofdonderhandelaars van de EU en de leden van de Organisatie van Staten in Afrika, het Caribisch Gebied en de Stille Oceaan (hierna: de ACP) bereikten reeds op 3 december 2020 een voorlopig politiek akkoord over deze Partnerschapsovereenkomst. Op 15 april 2021 werd de tekst door de onderhandelaars geparafeerd.¹⁵ Het ontbrak echter tot 18 juli jl. aan de vereiste unanimiteit in de Raad om in te

¹⁴ Zie Declaration of the EU-CELAC Summit 2023 (Europa.eu): https://ec.europa.eu/commission/presscorner/detail/en/statement_23_3924.

¹⁵ Zie Kabinetsappreciatie van het Post-Cotonou verdrag d.d. 2 juni 2021 (Kamerstuk 22 112, nr. 3136).

stemmen met het Raadsbesluit ter ondertekening en (gedeeltelijke) voorlopige toepassing van het verdrag. En marge van de EU-CELAC top werd een akkoord bereikt met de laatste EU-lidstaat die nog niet had ingestemd. Uw Kamer werd op 4 juli jl. in de beslisnota bij het overzicht «lijsten van verdragen in voorbereiding» geïnformeerd over de laatste stand van zaken van dit verdrag.¹⁶ Na ondertekening van het verdrag door Nederland, voorzien in het najaar van 2023, zal het verdrag uiteindelijk ter goedkeuring aan uw Kamer worden voorgelegd.

Non-paper Open Strategische Autonomie

Tevens bieden de Minister van Buitenlandse Zaken, de Minister van Economische Zaken en de Minister voor Buitenlandse Handel en Ontwikkelingssamenwerking bijgaand non-paper over open strategische autonomie van de EU aan uw Kamer aan. Het non-paper is op initiatief van Nederland en mede namens België, Finland, Portugal en Slowakije in Brussel en de Europese hoofdsteden verspreid. Met het non-paper wil Nederland richting geven aan de discussie over de open strategische autonomie van de EU langs de drie pijlers waarover uw Kamer in de Kamerbrief Open Strategische Autonomie van 8 november 2022 werd geïnformeerd.¹⁷

¹⁶ Zie Kamerstuk 23 530, nr. 142.

¹⁷ Zie Kamerstuk 35 982, nr. 9.